

Wybory Prezydenta RP w 2010 roku: studium znaczenia elektoratu dużych i średnich miast

*Polish presidential election in 2010:
A study of the power of voters in big and medium-sized towns*

ROMAN MATYKOWSKI, KATARZYNA KULCZYŃSKA

Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 61-680 Poznań, ul. Dzięgielowa 27;
mat@amu.edu.pl   katakul@amu.edu.pl

Zarys treści. Artykuł zasadza się na często przyjmowanym w literaturze przedmiotu założeniu, że urbanizacja jest jednym z najważniejszych czynników kształtujących zachowania wyborcze w Polsce. Aby określić znaczenie elektoratu miejskiego w Polsce zastosowano procedurę eliminacji wstecznej elektoratu kolejnych największych miast, a następnie określono strukturę poparcia dla najważniejszych kandydatów na Prezydenta RP w wyborach 2010 r. w każdej fazie eliminacji rangowej miast. Już w wyborach parlamentarnych na początku XXI w. miasta duże i większe miasta średnie stały się niejako ich „lokomotywami”, gdyż cechowały się najwyższą frekwencją, a zatem ich elektorat istotnie wpływał na wynik wyborów w skali ogólnokrajowej. Dlatego podjęto analizę zachowań wyborczych mieszkańców miast tej grupy wielkościowej w latach 2001–2007 i na tej podstawie wydzielono różne elektoralne typy miast.

Słowa kluczowe: miasta duże i średnie, elektoralne typy miast, Polska.

Wstęp

Wspólnym założeniem wielu geograficznych studiów z zakresu zmienności przestrzennej analizowanych zjawisk jest poszukiwanie i identyfikacja czynników kształtujących proces tego zróżnicowania. Dlatego w wielu opracowaniach geograficznych przyjęto zasadę ustalania i wyliczania czynników (zmiennych) wpływających na strukturę przestrzenną badanych zjawisk. Rzadziej natomiast podejmowano rozważania na temat definicji czynnika i jego kategoryzacji, choć w tym przypadku sięgano w opracowaniach geograficznych (np. Rogacki, 1988) do definicji sformułowanej przez Z. Chojnickiego i T. Czyż (1978) na potrzeby zastosowania analizy czynnikowej w badaniach przestrzennych. W takim ujęciu wyodrębniony czynnik stanowił pewną wielkość istotną „dla kształtowania się innych wielkości zarówno o charakterze klasyfikującym, jak i porządkującym”

(s. 11). Czasem wprowadza się też wydzielenie z ogólnie pojmowanej kategorii czynników – kategorii uwarunkowań (warunków). Czynnikiem przypisuje się te własności, które mają charakter czynny i są silnie sterowalne, warunkom zaś nadaje się raczej charakter bierny i słabo sterowalny (zob. Chojnicki, 1998).

W badaniach elektoralnych – w zależności od kontekstu społeczno-politycznego czy przestrzennego – przedstawiciele różnych nauk często oskarżają swoich przeciwników o lekceważenie tych wymiarów, dlatego pojawiły się propozycje rozwiązania tego sporu poprzez rozróżnienie czynników przestrzennych i strukturalnych (zob. Zarycki, 1997). Jak też zaznaczył T. Zarycki (s. 49) jednym „ze sposobów wyróżniania czynników przestrzennych od strukturalnych jest teoretyczny schemat przyjęty przez Rokkana i Lipseta”; jednakże omawiając badania konfliktów według wspomnianego schematu przyznał on, że wpływ czynnika strukturalnego może zostać „zamieniony w czynnik przestrzenny związany ze specyfiką miejsca” (s. 51).

Dlatego na gruncie geografii podejmuje się próby określenia czynników w dwojaki sposób. Po pierwsze, traktuje się czynnik jako pojęcie o charakterze preteoretycznym i przypisuje się tak określönemu czynnikowi pewną siłę wpływu, np. czynniki w modelach migracji, czynniki lokalizacji działalności gospodarczej czy czynniki rozwoju miasta (nie zawsze związane z konkretnymi modelami teoretycznymi i teoriami). Po drugie, geografowie w odróżnieniu od przedstawicieli innych nauk zajmujących się wyborami odwołują się do ujęcia chorologicznego i często podejmują próby ustalenia siły oddziaływania różnych czynników – np. na poziom poparcia elektorального – na podstawie stopnia współwystępowania badanych cech w układzie przestrzennym (terytorialnym). Do pomiaru stopnia współzależności cech wykorzystują oni najczęściej analizę korelacji, choć niekiedy sięgają też do współczynnika związania geograficznego. Pewne wątpliwości budzą natomiast próby interpretacji powiązań współwystępowania pomiędzy zmiennymi elektoralnymi a zmiennymi społeczno-ekonomicznymi w kategoriach związków przyczynowo-skutkowych.

Należy zwrócić uwagę, że pojęcie czynników w geografii często służy do budowy teorii lub konstruowania preteorii dotyczących także zróżnicowania przestrzennego zachowań wyborczych. Z perspektywy makroanalitycznej dotyczącej układów terytorialnych od poziomu subregionalnego (powiatowego) po makroregionalny można wyróżnić trzy grupy koncepcji oddziaływania czynników i uwarunkowań: (1) koncepcje uwarunkowań historyczno-kulturowych; (2) koncepcje modernizacyjne, tj. działania niektórych czynników społeczno-ekonomicznych; (3) koncepcje związane z rywalizacją i konfliktami wewnątrz systemu politycznego kraju. Już w znanym artykule A. Florczyka i innych (1989) opublikowanym w Tygodniku Solidarność obwieszczono „powrót historii” i podziałów makroregionalnych wynikających m.in. z granic pozaborowych. Dalszymi rozwinięciami tego podejścia do uwarunkowań zróżnicowania makroregionalnego były m.in. koncepcje: podłoża historycznego (zob. Bartkowski,

2003), makroregionów cywilizacyjnych i cywilizacyjnego rozdarcia kraju czy też koncepcja „geologii” wyborczej (Kowalski, 2003). Pewien bardziej całościowy model wpływu uwarunkowań historycznych (wydarzeń we wcześniejszych wiekach traktowanych analogicznie do warstw sedymentacyjnych) na współczesną kulturę polityczną Polski przedstawił T. Zarycki (2001). Zaznaczył on, że inspiracją do takiego wyjaśniania zachowań politycznych było opracowanie M. Dogana (1967) dotyczące zachowań wyborczych we Francji i Włoszech.

Zgodnie z koncepcjami modernizacyjnymi społeczeństwa za najważniejszą kategorię czynników – z perspektywy mikroanalizy – uznaje się własności opisujące zarówno procesy urbanizacji, jak i industrializacji (zob. Anduiza-Perea, 1999; Cześnik, 2007). W warunkach krajów Europy Środkowo-Wschodniej do tej kategorii czynników można zaliczyć własności opisujące procesy transformacji społeczno-politycznej i gospodarczej (np. stopę bezrobocia).

Również w Polsce, od pierwszych demokratycznych i wolnych wyborów do Sejmu w 1991 r. takim czynnikiem kształtującym zmienność regionalną poparcia dla poszczególnych partii w wyborach parlamentarnych stał się poziom urbanizacji (Matykowski i inni, 1995)

Jak stwierdzili J. Parysek i inni (1991) na podstawie analizy regresji wielozmiennej, na zróżnicowanie regionalne poparcia T. Mazowieckiego w wyborach prezydenckich 1990 r. w istotny dodatni sposób wpłynęły takie czynniki społeczne jak: udział kobiet, udział osób w wieku produkcyjnym, ludzie z obszarów o dużym udziale gruntów uspołecznionych, osoby z wykształceniem średnim i wyższym oraz osoby z zasadniczym wykształceniem zawodowym. Z kolei T. Zarycki (1997), wykorzystując metodę składowych głównych do charakterystyki wyborów prezydenckich w latach 1990 i 1995 oraz w wyborach parlamentarnych w latach 1991 i 1993, wyróżnił dla wszystkich tych układów dwie składowe niezmiennie interpretowane jako czynniki kontrastujące system elektoralny: ‘miasto–wieś’ oraz ‘prawica–lewica’. Następnie próbował scharakteryzować za pomocą tej metody regionalny system społeczno-gospodarczy i wyodrębnił dwa kontrastujące go czynniki: ‘miasto–wieś’ i ‘stare regiony–nowe regiony’. W ten sposób T. Zarycki podjął próbę skojarzenia czynników endogenicznych z egzogenicznymi – odwołując się do ujęcia Lipseta-Rokkana.

Czynnikiem kształtującym wewnętrzny układ elektoratu Polski w różnych przekrojach terytorialnych jest zatem rywalizacja na osi ‘partie o orientacji prawicowej – partie lewicy’ oraz ‘partie o charakterze promiejskim – partie prowiejskie’ (zob. Zarycki, 1997; Matykowski, 2007). Pomimo gwałtownych zmian sceny politycznej w Polsce na początku XXI w. nadal niektóre – zarówno nowe, jak i stare – partie polityczne zachowały lub przybrały znamiona partii o charakterze miejskim lub wiejskim.

Cel badań i założenia badawcze

Celem niniejszego opracowania jest analiza wpływu elektoratu dużych i średnich miast polskich na wyniki wyborów Prezydenta RP w 2010 r. oraz charakterystyka zachowań wyborczych mieszkańców tej kategorii wielkościowej miast. Analizę tę można sprowadzić do następujących zagadnień szczegółowych:

- 1) wpływ stu największych miast na krajowe wyniki wyborów;
- 2) określenie na podstawie wskaźników poparcia elektorального – typów miast (z podzbioru miast dużych i średnich większych);
- 3) określenie przewidywanej wielkości poparcia w II turze wyborów prezydenckich w analizowanym podzbiórze miast;
- 4) ocena wpływu elektoratu miast dużych i średnich na regionalne wyniki wyborów.

W opracowaniu wykorzystano wyniki wyborów prezydenckich opublikowane przez Państwową Komisję Wyborczą, przy czym dla większości analizowanych miast były to dane dotyczące jednostek o statusie odrębnych gmin, ale w przypadku kilku miast (np. Nysa, Chrzanów, Wołomin), tworzących z otaczającym obszarem gminę miejsko-wiejską, należało dokonać dodatkowych obliczeń, korzystając z danych w układzie obwodów wyborczych.

Z reguły przyjmuje się, że próg statystyczny 20 tysięcy ludności stanowi kryterium rozróżnienia między miastami małymi a średnimi (zob. Zuzańska-Żyśko, 2006); jednakże K. Heffner (2008) wyraził opinię, że większość jednostek osadniczych liczących do 25 tys. mieszkańców charakteryzują cechy analogiczne do grupy małych miast. W badaniach przyjęto arbitralnie, że dolna granica wielkościowa miast średnich wynosi 35 tys. mieszkańców. Przyjęcie tego progu wielkościowego wynikało więc z chęci zarówno wyselekcjonowania miast większych w grupie miast średniej wielkości, jak i wykluczenia miast o płynnych własnościach, mających w opinii K. Heffnera pewne znamiona miast i małych, i średnich.

W grudniu 2009 r. w 897 miastach Polski faktycznie zamieszkiwało 61,0% ogółu ludności kraju (wg: Statystyka Badań Regionalnych GUS), przy czym w miastach dużych żyło 28,69% ogółu ludności, a w średnich – 13,3% (łącznie w obu grupach miast – 42,0% ogółu ludności). Jednakże w wyborach parlamentarnych 2007 r. mieszkańcy tych miast stanowili aż 48,7% ogółu głosujących w granicach kraju, a w prezydenckich 2010 r. odpowiednio w I turze – 45,9% ogółu uczestniczących w wyborach i w II turze – 44,3%. Spadek udziału głosujących z dużych i średnich miast był w znacznym stopniu rezultatem rozpoczęcia się sezonu wakacyjnego i głosowaniu przez turystów z dużych miast w miejscowościach wypoczynku.

Wpływ elektoratu stu największych miast na wyniki wyborów do Sejmu w 2007 i wybory Prezydenta RP w 2010 r.: efekt nożyc

Podjmując analizę wpływu elektoratu największych miast w Polsce na wyniki wyborów pominięto – podobnie jak w pracach P. Śleszyńskiego (2007a) i R. Matykowskiego (2010) – wyniki głosowania za granicą. Zastosowano sposób postępowania przedstawiony przez R. Matykowskiego (2010), porządkując 100 największych miast Polski w wyborach prezydenckich w 2010 r. oraz w poprzedzających je wyborach do Sejmu w 2007 r. według wielkości, przy czym wyznacznikiem była liczba osób uprawnionych do głosowania w danym mieście, a nie mieszkańców. Należy zaznaczyć, że wybory prezydenckie w 2010 r. zostały przyspieszone (ze względu na tragiczną śmierć Prezydenta RP) i odbywały się na początku letniego okresu wakacyjnego. Dlatego występowały nawet znaczące różnice liczby uprawnionych w I i II turze tych wyborów w niektórych miastach średnich (np. Kołobrzeg w wyborach parlamentarnych w 2007 r. zajmował 97 pozycję w rankingu wielkościowym, a w wyborach 2010 r. awansował w I turze na 87 pozycję i w II na pozycję 81, dzięki napływowi turystów). Następnie zastosowano procedurę eliminacji wstecznej kolejnych dużych miast w Polsce i określono strukturę poparcia dla dwóch najważniejszych kandydatów na Prezydenta RP w I i II turze wyborów oraz dla dwóch najważniejszych partii w wyborach do Sejmu w 2007 r. (z których pochodzili też dwaj najważniejsi kandydaci na Prezydenta) w każdej fazie eliminacji rangowej miast. Procedurę eliminacji, a także analizę struktury poparcia przeprowadzono następująco:

- 1) wyłączenie wyników wyborów kolejnych według wielkości miast Polski i określaniu poziomu poparcia dla poszczególnych partii lub kandydatów na Prezydenta RP w każdym etapie tej eliminacji, przy czym do określenia wielkości poparcia używa się wskaźnika określonego względem liczby głosów ważnych;
- 2) analogiczna eliminacja wpływu dużych i średnich miast, ale przy zastosowaniu wskaźnika poparcia określanego względem liczby uprawnionych (w tym przypadku redukuje się wpływ frekwencji na strukturę poparcia i umożliwia porównywanie wyników z różnych wyborów, często cechujących się odmienną aktywnością elektoratu);
- 3) wyłączenie tylko tych dużych miast, w których najważniejszy kandydat lub partia uzyskiwała względem swojego konkurenta lepszy rezultat niż przeciętnie w kraju.

Jak zauważył R. Matykowski (2010), w wyborach do Sejmu w 2007 r. dopiero po eliminacji 93 dużych i średnich miast (ostatnim z tak wyłączonych miast była Nysa) – w pozostałej części kraju odniosłaby sukces partia Prawo i Sprawiedliwość (34,9% poparcia), gdy w skali kraju zwyciężyła Platforma Obywatelska –

41,4% ważnych głosów (w miastach wyeliminowanych z podukładu osadniczego partia ta uzyskała znacznie wyższe poparcie – 49,38%; zob. tab. 1). W tychże 93 miastach kraju zamieszkiwało 38,6% uprawionych do głosowania, 38,3% ogółu ludności i obejmowały one 2,7% powierzchni Polski. Po analogicznej analizie wyborów prezydenckich można stwierdzić, że wpływ największych miast Polski był jeszcze wyraźniejszy. W I turze Bronisław Komorowski otrzymał 41,5% ważnych głosów w granicach kraju, a Jarosław Kaczyński – 36,5%. Jednakże po eliminacji wstecznej 18 dużych miast (po wyłączeniu Gliwic), w reszcie kraju zwyciężyłby ten ostatni (38,6% głosów). W 18 wyeliminowanych miastach B. Komorowski uzyskał poparcie 50,4% ważnych głosów, gdy w pozostałej części kraju to poparcie wyniosło tylko 38,6% (tab. 2). Miasta te obejmowały 1,2% powierzchni Polski i zamieszkiwało w nich 21,2% ludności kraju. W II turze w kraju (bez głosów z zagranicy) zwyciężył Bronisław Komorowski (52,9%), ale po eliminacji już tylko 17 największych miast (po wyłączeniu Torunia), w pozostałej części Polski wygrałby Jarosław Kaczyński (50,0%). Wyrażone w spocie przekonanie B. Komorowskiego, że jest z całej Polski¹, może więc budzić poważne zastrzeżenia, gdyż sukces wyborczy zawdzięcza w zasadzie elektoratowi 17 największych miast. I tu też trzeba wnieść pewne zastrzeżenie, bo wśród nich były także miasta popierające J. Kaczyńskiego w stopniu wyższym od ponadprzeciętnego (Lublin, Radom) – rycina 1, tabela 2.

Przecinające się linie poparcia dla dwóch najważniejszych partii w wyborach 2007 r. oraz dwóch najważniejszych kandydatów na urząd Prezydenta RP w wyborach 2010 r. przypominają ramiona nożyc. Efekt nożyc elektoralnych występuje tylko w określonych warunkach rywalizacji dwóch – mniej więcej równorzędnie popieranych – partii oraz silnego wpływu elektoratu miast dużych i średnich na poziom poparcia tych partii (lub zróżnicowania poziomu ich poparcia między obszarami miejskimi a obszarami wiejskimi wraz z małymi miastami). Partia lub kandydat na Prezydenta RP uzyskujący wyższe poparcie na obszarach dużych i średnich miast wraz z kolejną eliminacją tych miast z analizowanego układu terytorialnego osiąga więc coraz niższy udział głosów ważnych, gdy z kolei poparcie dla partii lub kandydata prezydenckiego wśród pozostałego elektoratu (z obszarów wiejskich i małych miast) wyraźnie wzrasta.

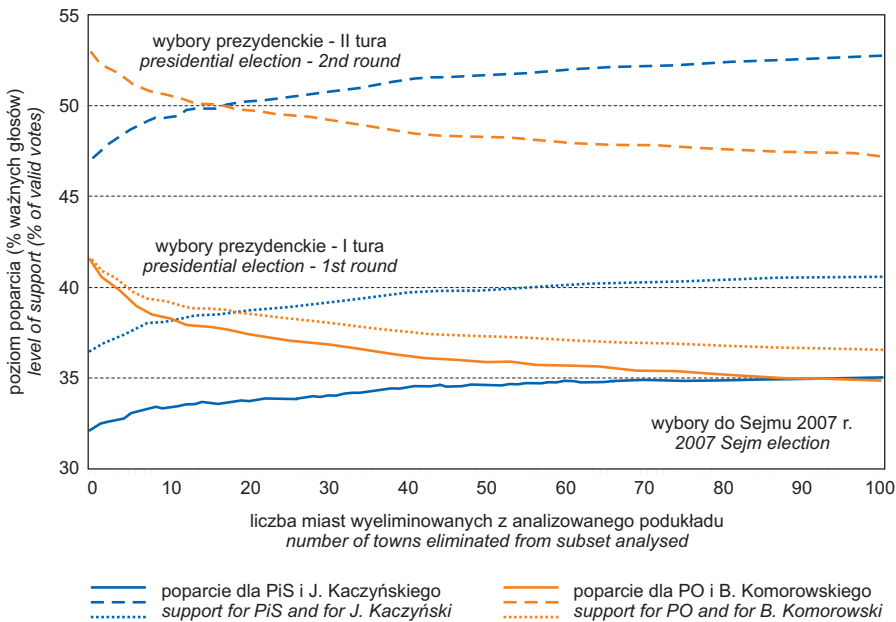
Należy zwrócić uwagę na bardzo znaczące różnice zachowań wyborczych ludności 18 wielkich miast Polski (według liczby uprawnionych) i mieszkańców reszty kraju w I turze wyborów prezydenckich 2010 r. (tab. 2). Frekwencja w tych miastach wyniosła 63,1% ogółu uprawnionych, zaś w pozostałej części kraju – 52,5%. Również poziom poparcia dla B. Komorowskiego w tej grupie miast był bardzo wysoki, bo przekroczył połowę ważnych głosów (50,4%), a w pozostałej części kraju wynosił niespełna 2/5 (38,6%). Aby wyeliminować

¹ „Kiedy ktoś mnie pyta: skąd jestem, odpowiadam – z Polski. A konkretnie z jakiej części Polski?”

Tabela 1. Cechy elektoralne w podziale największe miasta wyłączone – reszta kraju w wyborach do Sejmu w 2007 r.
Features of the 2007 election to the Sejm in relation to the division between the largest cities and the rest of the country

Reszta kraju <i>Rest of country</i>	Miasta wyłączone według wielkości (liczby uprawnionych do głosowania) <i>Towns by size (number of eligible voters)</i>							
	frekwencja wyborcza <i>voter turnout</i> (%)	poziom poparcia (% ważnych głosów) <i>level of support (% of valid votes)</i>		frekwencja wyborcza <i>voter turnout</i> (%)	poziom poparcia (% ważnych głosów) <i>level of support (% of valid votes)</i>	ostatnie miasto wyłączone z podkladu <i>last town eliminated from subset</i>	charakterystyka wielkościowa miejskiego obszaru wyłączonego <i>size characteristics of eliminated urban area</i>	
charakterystyka zasięgu <i>range characteristics</i>		dla PiS <i>for PiS</i>	dla PO <i>for PO</i>		dla PiS <i>for PiS</i>	dla PO <i>for PO</i>	% powierzchni <i>% of area</i>	% ludności <i>% of population</i>
Polska (bez zagranicy) <i>Poland (without Poles abroad)</i>	53,72	32,13	41,36	x	x	x	0,00	0,00
Bez 25 największych miast <i>Without 25 biggest cities</i>	50,16	33,81	37,08	64,65	28,19	51,42	1,40	24,53
Bez 50 największych miast <i>Without 50 biggest cities</i>	49,43	34,59	35,94	63,03	28,01	50,49	2,02	31,42
Bez 93 największych miast <i>Without 93 biggest cities</i>	48,72	34,93	34,92	61,70	28,66	49,38	2,66	38,30
Bez 100 największych miast <i>Without 100 biggest cities</i>	48,61	34,96	34,80	61,59	28,75	49,23	2,73	39,15

Źródło: obliczenia własne na podstawie Państwowej Komisji Wyborczej i Głównego Urzędu Statystycznego.
Source: own calculations on the basis of the State Electoral Committee and Central Statistical Office data.

Ryc. 1. Nożyce elektoralne po eliminacji kolejnych miast (do pozycji rankingowej 100) w wyborach do Sejmu w 2007 r. i wyborach prezydenckich 2010 r. (wskaźniki poparcia obliczone względem głosów ważnych)

Electoral scissors following the elimination of successive cities and towns (down to ranking position 100) in the 2007 Sejm election and the 2010 presidential election (support calculated as the proportion of valid votes)

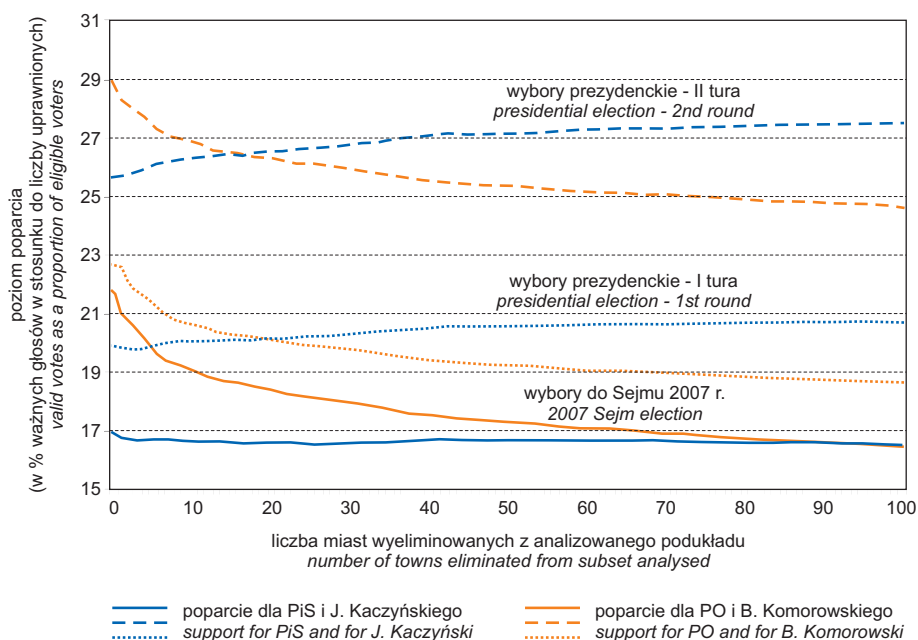
różnice zachowań wyborczych wynikające z odmienności aktywności elektorальной dokonano analizy nożyc elektoralnych, używając wskaźnika poparcia określonego względem liczby uprawnionych (ryc. 2). Tempo spadku poparcia dla B. Komorowskiego oraz dla Platformy Obywatelskiej w wyborach 2007 r. – po eliminacji kolejnych dużych miast – jest znacznie większe niż tempo wzrostu poparcia dla jego kontrkandydata – J. Kaczyńskiego (ryc. 2). Obliczono również wskaźniki zmian (wzrostu lub spadku) – analogiczne do prostych współczynników dynamiki – między poziomem poparcia dla dwóch najważniejszych kandydatów na Prezydenta RP w 2010 r., określone dla całego kraju (bez głosów z zagranicy) oraz dla pozostałej części Polski, powstałej po wyłączeniu wyników z 25 największych miast (tab. 3). Potwierdzeniem tych związków pomiędzy frekwencją a poziomem poparcia dla obu głównych kandydatów obliczonych dla 101 serii (poczynając od całego układu krajowego po wyeliminowane z niego kolejne największe miasta, aż po miasto o randze 100) jest wielkość współczynnika korelacji. Współczynnik ten wyniósł w I turze wyborów – dla związków pomiędzy frekwencją a poparciem: dla J. Kaczyńskiego $r = -0,951$ i dla

Tabela 2. Cechy elektoralne w podziale 'największe miasta wyłączone–reszta kraju' w wyborach prezydenckich w 2010 r.
Features of the 2010 presidential election in relation to the division between the largest cities and the rest of the country

Charakterystyka zasięgu <i>Range characteristics</i>	Reszta kraju <i>Rest of country</i>			Miasta wyłączone według wielkości (liczby uprawnionych do głosowania) <i>Towns by size (number of eligible voters)</i>					
	frekwencja wyborcza <i>voter turnout (%)</i>	poziom poparcia (% ważnych głosów) <i>level of support (% of valid votes)</i>		frekwencja wyborcza <i>voter turnout (%)</i>	poziom poparcia (% ważnych głosów) <i>level of support (% of valid votes)</i>		ostatnie miasto wyłączone z podukładu <i>last town eliminated from subset</i>	charakterystyka wielkościowa miejskiego obszaru wyłączonego <i>size characteristics of eliminated urban area</i>	
		dla J. Kaczyńskiego <i>for J. Kaczyński</i>	dla B. Komorowskiego <i>for B. Komorowski</i>		dla J. Kaczyńskiego <i>for J. Kaczyński</i>	dla B. Komorowskiego <i>for B. Komorowski</i>		% powierzchni <i>% of area</i>	% ludności <i>% of population</i>
<i>I tura / 1st round</i>									
Polska (bez zagranicy) <i>Poland (without Poles abroad)</i>	54,74	36,46	41,47	x	x	x	x	0,00	0,00
Bez 18 największych miast <i>Without 18 biggest cities</i>	52,50	38,62	38,60	63,13	29,71	50,41	Gliwice	1,18	21,24
Bez 25 największych miast <i>Without 25 biggest cities</i>	52,37	38,88	38,26	62,22	30,03	49,98	Rybnik	1,40	24,33
Bez 50 największych miast <i>Without 50 biggest cities</i>	51,97	39,85	37,30	60,93	29,99	49,42	Ostrowiec Świętokrzyski	2,02	31,14
Bez 100 największych miast <i>Without 100 biggest cities</i>	51,42	40,58	36,52	59,98	30,89	48,15	Sieradz	2,74	38,95
<i>II tura / 2nd round</i>									
Polska (bez zagranicy) <i>Poland (without Poles abroad)</i>	55,15	47,08	52,92	x	x	x	x	0,00	0,00
Bez 17 największych miast <i>Without 17 biggest cities</i>	53,43	50,02	49,98	61,88	37,07	62,93	Toruń	1,14	20,73
Bez 25 największych miast <i>Without 25 biggest cities</i>	53,35	50,49	49,51	60,92	37,48	62,52	Rybnik	1,40	24,33
Bez 50 największych miast <i>Without 50 biggest cities</i>	53,13	51,69	48,31	59,73	37,72	62,28	Ostrowiec Świętokrzyski	2,02	31,14
Bez 100 największych miast <i>Without 100 biggest cities</i>	52,72	52,78	47,22	59,04	38,90	61,10	Świnoujście	2,78	38,92

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej i GUS.
Source: own calculations on the basis of the State Electoral Committee and Central Statistical Office data.

Ryc. 2. Nożyce elektoralne po eliminacji kolejnych miast (do pozycji rankingowej 100) w wyborach do Sejmu w 2007 r. i wyborach prezydenckich 2010 r. (wskaźniki poparcia obliczone względem liczby uprawnionych)

Electoral scissors following the elimination of successive cities and towns (down to ranking position 100) at the 2007 Sejm election and the 2010 presidential election (support calculated as the proportion of eligible voters)

B. Komorowskiego $r = +0,996$. Można zatem stwierdzić, że im większa frekwencja w analizowanym zbiorze miast, tym większe poparcie dla B. Komorowskiego i niższe dla J. Kaczyńskiego.

Innym ważnym zagadnieniem widocznym w wyborach parlamentarnych 2005 i 2007 r. oraz w wyborach prezydenckich 2005 i 2010 r. jest rywalizacja pomiędzy obu głównymi partiami tego okresu i kandydatami na Prezydenta RP wystawionymi przez te partie. Miernikiem tej rywalizacji może być wskaźnik proporcji (wp_k) pomiędzy przeciętnym poziomem poparcia dla Prawa i Sprawiedliwości w wyborach 2007 r. (i analogicznie poparciem dla J. Kaczyńskiego w wyborach 2010 r.) a przeciętnym poziomem poparcia Platformy Obywatelskiej (i B. Komorowskiego). W skali kraju wskaźnik ten wynosił:

- wybory do Sejmu w 2007 r. $wp_k = 0,7769$
- wybory prezydenckie w 2010 r. (I tura) $wp_k = 0,8791$
- wybory prezydenckie w 2010 r. (II tura) $wp_k = 0,8896$.

Tabela 3. Wskaźniki zmian własności elektoralnych wybranych układów terytorialnych w wyborach prezydenckich w 2010 r.

Indicators of change in the electoral properties of selected territorial systems in the presidential election of 2010

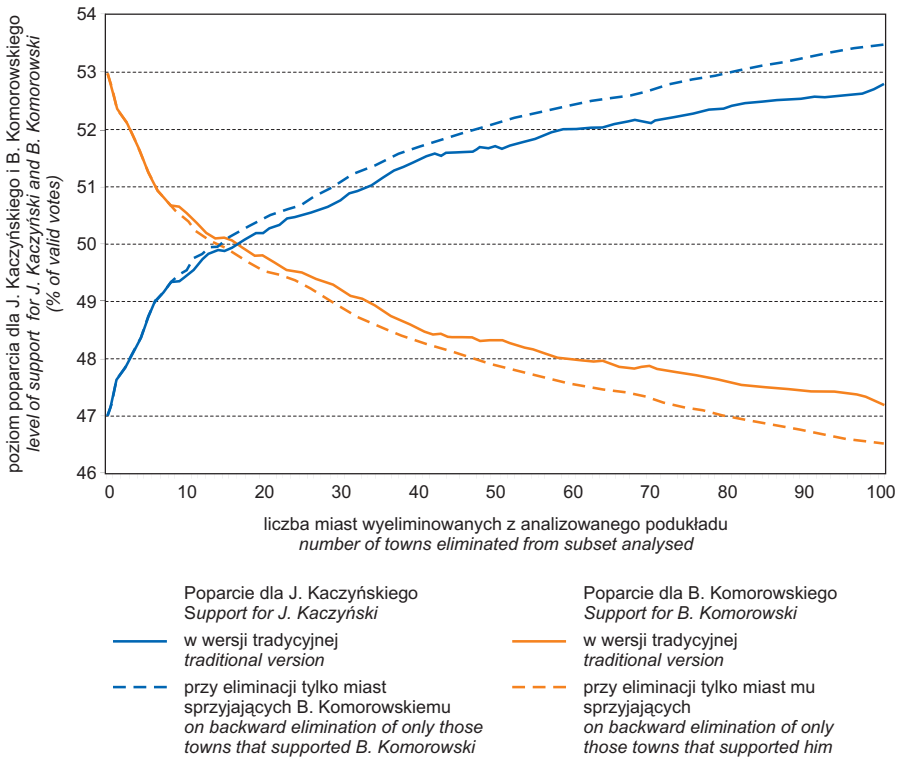
Analizowany zakres zmian <i>System analysed</i>		Wskaźniki zmian analizowanych podukładów <i>Indicators of change in subsets analysed</i> (%)	
		Polska – Polska po wyłączeniu 25 największych miast <i>Poland – Poland after elimination of 25 biggest cities</i>	Polska po wyłączeniu 25 miast – Polska po wyłączeniu 50 najwięk- szych miast <i>Poland after elimi- nation of 25 cities – Poland after elimina- tion of 50 cities</i>
I tura <i>1st round</i>	Frekwencja <i>Voter turnout</i>	-2,57	-0,76
	poparcie dla J. Kaczyńskiego (względem liczby uprawnionych) <i>support for J. Kaczyński (as pro- portion of eligible voters)</i>	+1,61	+1,72
	poparcie dla B. Komorowskiego (względem liczby uprawnionych) <i>support for B. Komorowski (as proportion of eligible voters)</i>	-13,80	-3,47
II tura <i>2nd round</i>	Frekwencja <i>Voter turnout</i>	-1,80	-0,40
	poparcie dla J. Kaczyńskiego (względem liczby uprawnionych) <i>support for J. Kaczyński (as pro- portion of eligible voters)</i>	+3,78	+1,98
	poparcie dla B. Komorowskiego (względem liczby uprawnionych) <i>support for B. Komorowski (as proportion of eligible voters)</i>	-10,46	-2,90

Źródło: obliczenia własne.

Source: own calculations.

Wartość wskaźnika była w kolejnych wyborach coraz bliższa 1, można zatem stwierdzić, że dysproporcje w poparciu dwóch głównych rywali politycznych w skali całego kraju w latach 2007–2010 zmniejszały się, choć z kolei były znaczne w poszczególnych badanych miastach. Aby ułatwić analizę obliczono względny wskaźnik proporcji (*wwp*) dzieląc pierwotne wskaźniki dla poszczególnych

miast przez wartości przeciętne wskaźnika dysproporcji dla kraju (wp_k). Gdy wskaźnik wwp przekroczył wartość 1, oznaczało to ponadprzeciętne wsparcie dla PiS (lub J. Kaczyńskiego), choć nie zawsze musiało to być poparcie przeważające w liczbach bezwzględnych. W II turze wyborów prezydenckich najwyższy wskaźnik proporcji poparcia między J. Kaczyńskim a B. Komorowskim cechował miasta Bełchatów (2,15), Jarosław (1,47) i Jasło (1,46), a nieznacznie wyższy od 1 był także w Rzeszowie ($wwp = 1,08$, gdy poparcie dla J. Kaczyńskiego wyniosło 48,9%) i Tarnowie ($wwp = 1,02$, przy poparciu dla tego kandydata 47,5%). Z kolei najniższe wartości wskaźnika proporcji wwp charakteryzowały: Opole (0,40), Poznań (0,43), Sopot (0,43), Zieloną Górę (0,45) i Gdynię (0,45). Dlatego podjęto jeszcze wersję polegającą na wyłączeniu tylko tych dużych i średnich miast, w których najważniejszy kandydat lub partia uzyskiwali względem swojego konkurenta lepszy rezultat niż przeciętnie w kraju (tzn. wskaźnik $wwp > 1$). Aby uzyskać podukład eliminujący 100 kolejnych miast (ale tylko sprzyjających Platformie Obywatelskiej, tj. przy $wwp < 1$) w wyborach do Sejmu 2007 r. należało wyłączyć miasto ulokowane na 149 pozycji rankingu wielkościowego, w I turze wyborów prezydenckich w 2010 r. – 144 miasto według wielkości, a w II turze – 147. Z kolei w takim ujęciu do grupy „pozostałe miasta kraju” trafiły wszystkie miasta o orientacji proPiS-owskiej (lub ponadprzeciętnego poparcia dla J. Kaczyńskiego). W tej sytuacji w wyborach 2007 r. po eliminacji 67 kolejnych dużych i średnich miast, ale o orientacji proPO-wskiej (ostatnim z wyłączonych było Świnoujście), w pozostałej części kraju zwyciężyłaby partia Prawo i Sprawiedliwość. Z kolei w I turze wyborów prezydenckich 2010 r. sworzniem nożyc elektoralnych w wersji kolejnej eliminacji miast z elektoratem ukierunkowanym bardziej na B. Komorowskiego było 16 miasto według tego nowego rankingu, tj. Gliwice, a w II turze – 15 w nowym rankingu Toruń. Były to zatem te same miasta co w wersji eliminacji klasycznej, gdyż wśród miast poprzedzających Gliwice i Toruń w rankingu wielkościowym było jedno miasto silniej wspierające J. Kaczyńskiego, tj. Lublin – nieuwzględnione w tej wersji analizy. Kształt nożyc w wersji i klasycznej, i zmodyfikowanej (przez eliminację miast ponadprzeciętnie popierających J. Kaczyńskiego) w II turze wyborów przedstawia rycina 3. Krzywe obrazujące zmiany poparcia obu kandydatów II tury wyznaczone w procedurze selektywnej eliminacji tylko tych miast, w których elektorat sprzyjał B. Komorowskiemu wykazują jeszcze większe rozwarście niż w wersji tradycyjnej. Z kolei rozbieżności pomiędzy ramionami nożyc w wersji tradycyjnej i w procedurze selektywnej eliminacji miast mogą stanowić miarę elastyczności elektoratu badanych miast (względem tendencji uśrednionej w wersji tradycyjnej) i mogą służyć do pomiaru wahań w zachowaniach wyborczych.

Ryc. 3. Nożyce elektoralne w II turze wyborów prezydenckich 2010 roku w wersji tradycyjnej (jak na ryc. 1) oraz przy wyłączeniu (eliminacji) wyłącznie miast sprzyjających B. Komorowskiemu

Electoral scissors in the 2nd round of the 2010 presidential election: in the traditional version (as in Fig. 1) and on elimination of the towns and cities supporting B. Komorowski

Typy elektoralne miast

Typy elektoralne miast można wyróżnić na podstawie analizy podstawowych wskaźników charakteryzujących zachowania wyborcze ludności. Badaniem objęto 131 miast Polski o największej liczbie mieszkańców (według stanu z grudnia 2009 r.). W miastach tych mieszkało 42,0% ogółu ludności kraju.

Najprostszy sposób analizy przedstawiono w poprzednim podrozdziale – stosując prosty wskaźnik ponadprzeciętnej (lub poniżej przeciętnej) proporcji poparcia głównej partii i wyróżniając dwa podtypy: miasta o elektoracie proPiS-owskim (lub odpowiednio w wyborach prezydenckich ponadprzeciętnie popierające J. Kaczyńskiego) i miasta proPO-wskie (popierające B. Komorowskiego).

Wśród 131 miast w wyborach prezydenckich 2010 r. 4 miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (na 39 z tej grupy wielkościowej) wykazywało ponadprzeciętne poparcie dla J. Kaczyńskiego; poza tym taka tendencja w I turze cechowała Rudę Śląską, a w II turze – Płock. Podobną tendencję wykazywał elektorat 18 miast w grupie wielkościowej 50–100 tys. mieszkańców (na 47 miast tej grupy), przy czym w przypadku Starachowic dotyczyło to tylko I tury, a w przypadku Piekar Śląskich – II tury (tab. 4).

Bardziej złożoną typologię można uzyskać uwzględniając wyniki wyborów trzech najważniejszych kandydatów na prezydenta w I turze wyborów prezydenckich 2010 r. (i analogicznie trzech najważniejszych partii w wyborach do Sejmu w 2007 r.), stosując dychotomiczny podział wartości poparcia dla nich: powyżej średniej krajowej (W) i poniżej średniej krajowej (N). W I turze wyborów prezydenckich w skali kraju (bez wyników z zagranicy) B. Komorowski uzyskał poparcie 41,47% ważnych głosów, J. Kaczyński – 36,46%, a G. Napieralski – 13,75%. Miasta, w których wymienieni kandydaci uzyskali poparcie powyżej przeciętnego zostały zatem zaliczone to klasy W.

Dość szczególny typ elektoralny WWW wystąpił w Rudzie Śląskiej, gdzie powyżej średniego poparcia uzyskali wszyscy trzej czołowi kandydaci, co było możliwe przy nikłym poparciu dla pozostałych siedmiu kandydatów w tym mieście. Równie rzadki był typ WNW (wysokie poparcie dla dwóch głównych rywali politycznych) – pojawił się w Tarnowie, Piekarach Śląskich i Wodzisławiu Śląskim (ryc. 4). Z kolei aż 54 miasta zostały zaliczone do typu WNW (o poparciu powyżej średniej dla B. Komorowskiego i G. Napieralskiego), a 28 miast – do typu WNN (z większym poparciem jedynie dla B. Komorowskiego). Do tego ostatniego typu należały m.in. największe miasta Polski: Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań i Gdańsk. Do typu NWN o zwiększonym poparciu wyłącznie dla J. Kaczyńskiego należało I turze wyborów 19 miast, w tym m.in. Lublin, Radom, Rzeszów, Nowy Sącz, Przemyśl, Stalowa Wola i Łomża, a do typu NWW (poparcie powyżej średniej dla J. Kaczyńskiego i G. Napieralskiego) zaliczono 18 miast. W 8 miastach (Konin, Ostrowiec Świętokrzyski, Głogów, Starachowice, Skierniewice, Sieradz, Knurów, Mińsk Mazowiecki) wystąpiło ponadprzeciętne poparcie jedynie dla kandydata lewicowego – G. Napieralskiego (ryc. 4).

Aby uzyskać syntetyczny obraz struktury poparcia elektorального i wyróżnić miasta o podobnej orientacji politycznej w wyborach prezydenckich 2010 r., wykorzystano analizę składowych głównych wyprowadzoną z macierzy korelacji. W analizie uwzględniono poziom poparcia: (1) dla M. Jurka, (2) dla J. Kaczyńskiego w I turze, (3) dla B. Komorowskiego w I turze, (4) dla B. Komorowskiego w II turze, (5) dla J. Korwina-Mikke, (6) dla G. Napieralskiego, (7) dla A. Olechowskiego oraz (8) łączne poparcie dla W. Pawłaka i A. Leppera. W analizie pominięto więc głosy na dwóch najsłabszych kandydatów (K. Morawieckiego i J. Ziętka), głosy oddane na J. Kaczyńskiego w II turze (gdyż są one dopełnieniem poparcia dla jego konkurenta) oraz zsumowano głosy dwóch kandydatów

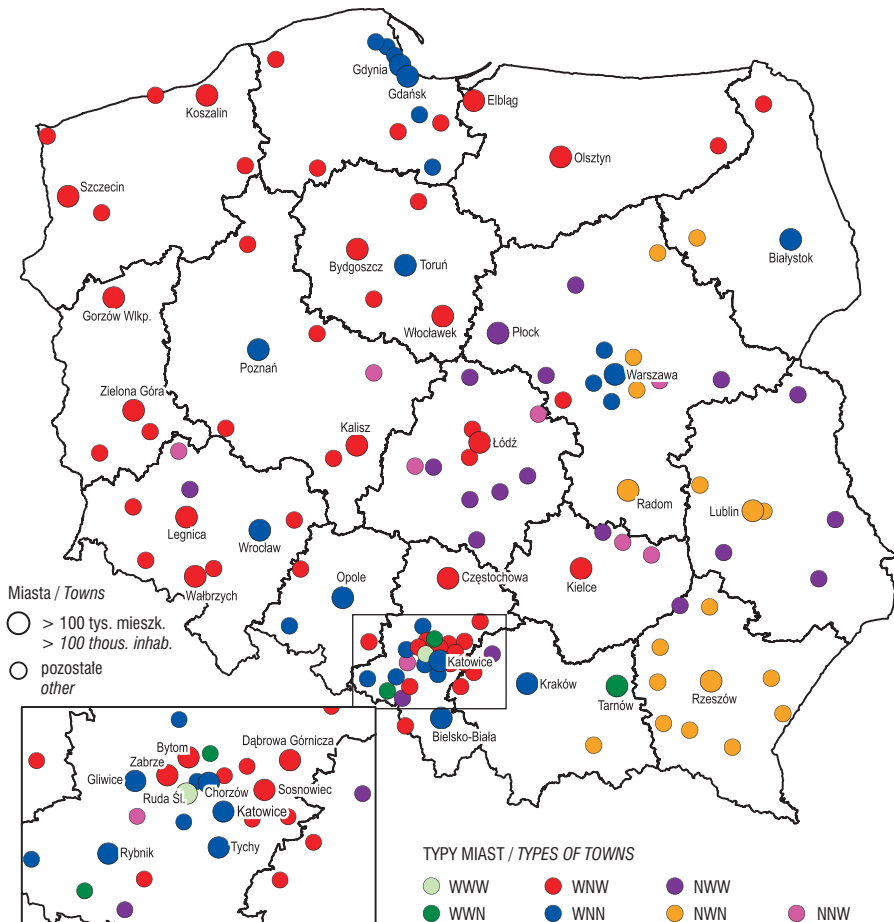
Tabela 4. Miasta o ponadprzeciętnej proporcji poparcia dla PiS w wyborach 2007 r. oraz dla kandydata J. Kaczyńskiego w wyborach 2010 r.

Towns and cities manifesting above-average support for PiS ("Law & Justice") in the 2007 Sejm election, and for J. Kaczyński in the 2010 presidential election

Grupa wielkościowa miast w tys. mieszkańców (wg stanu z grudnia 2009 r.) <i>Size of towns, in thous. population (as of Dec. 2009)</i>	Wybory do Sejmu w 2007 r. <i>2007 Sejm election</i>	Wybory prezydenckie 2010 <i>2010 presidential election</i>	
		I tura <i>1st round</i>	II tura <i>2nd round</i>
> 200	Lublin, Radom, Kielce (3)	Lublin, Radom (2)	Lublin, Radom (2)
100–200	Rzeszów, Ruda Śl., Tarnów (3)	Rzeszów, Ruda Śl., Tarnów (3)	Rzeszów, Płock, Tarnów (3)
50–100	Jastrzębie Zdrój, Nowy Sącz, Piotrków Tryb., Siedlce, Mysłowice, Lubin, Ostrowiec Świętokrzyski, Suwałki, Chełm, Zamość, Przemysł, Tomaszów Maz., Sława Wola, Łomża, Żory, Bełchatów, Mielec, Piekary Śl., Biała Podl., Ostrołęka, Starachowice (21)	Jastrzębie Zdrój, Nowy Sącz, Piotrków Tryb., Siedlce, Lubin, Ostrowiec Świętokrzyski, Głogów, Chełm, Zamość, Przemysł, Tomaszów Maz., Sława Wola, Łomża, Bełchatów, Mielec, Biała Podl., Ostrołęka, Starachowice (18)	Jastrzębie Zdrój, Nowy Sącz, Piotrków Tryb., Siedlce, Lubin, Ostrowiec Świętokrzyski, Głogów, Chełm, Zamość, Przemysł, Tomaszów Maz., Sława Wola, Łomża, Bełchatów, Mielec, Piekary Śl., Biała Podl., Ostrołęka (18)
35–50	Tarnobrzeg, Puławy, Radomsko, Skarżysko-Kamienna, Krosno, Dębica, Kutno, Ciechanów, Otwock, Zduńska Wola, Sieradz, Jarosław, Świdnik, Sanok, Knurów, Sochaczew, Jasło, Olkusz, Wołomin, Kraśnik (20)	Tarnobrzeg, Puławy, Radomsko, Skarżysko-Kamienna, Krosno, Dębica, Kutno, Ciechanów, Otwock, Zduńska Wola, Sieradz, Jarosław, Świdnik, Sanok, Knurów, Sochaczew, Jasło, Olkusz, Wołomin, Kraśnik (20)	Wodzisław Śl., Puławy, Radomsko, Skarżysko-Kamienna, Krosno, Dębica, Kutno, Ciechanów, Otwock, Zduńska Wola, Sieradz, Jarosław, Świdnik, Sanok, Knurów, Sochaczew, Jasło, Olkusz, Wołomin, Kraśnik (20)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.
Source: own calculations on the basis of the State Electoral Committee.

szczególnie popularnych w środowisku wiejskim i małomiasteczkowym, ale marginalizowanych w dużych miastach (pomimo że sami kandydaci traktowali się wzajemnie jako rywale we wspomnianym środowisku życia).

Ryc. 4. Typy miast polskich wyznaczone na podstawie ponadprzeciętnego poziomu poparcia dla trzech głównych kandydatów na Prezydenta w I turze wyborów 2010 r.

Types of Polish town or city determined on the basis of above-average support for the three leading presidential contenders in the 1st round of the 2010 election

Macierz obserwacji miała więc wymiar 131 miast x 8 cech. Transformacja cech w składowe główne doprowadziła do wyodrębnienia pierwszej składowej, wyjaśniającej 43,19% zmienności cech oryginalnych.

Pierwsza składowa (V_1) wykazywała istotną statystycznie korelację (na poziomie $\alpha = 0,05$) z czterema cechami: (1) poparciem dla B. Komorowskiego w II turze ($r = +0,973$), (2) poparciem dla B. Komorowskiego w I turze ($r = +0,972$), (3) poparciem dla A. Olechowskiego ($r = +0,499$), (4) poparciem dla J. Kaczyńskiego ($r = -0,951$) i (5) poparciem łącznym dla W. Pawłaka i A. Leppera ($r = -0,550$). Składową tę można interpretować – pomimo że jest

znacząco skorelowana z 6 cechami oryginalnymi – jako przede wszystkim składową rywalizacji dwóch głównych kandydatów na Prezydenta oraz elektoratu ukierunkowanego na programy modernizacyjne. Najwyższymi wartościami pierwszej składowej głównej cechowały się następujące miasta: Sopot (3,61), Poznań (3,49), Opole (3,28), Gdynia (3,26), Gdańsk (2,81), Zielona Góra (2,72), Gliwice (2,58) i Kwidzyn (2,33). Najniższe wartości składowej V_1 miały natomiast miasta Polski wschodniej i centralnej o elektoracie silnie wspierającym J. Kaczyńskiego: Bełchatów (-4,61), Kraśnik (-4,49), Jarosław (-3,88), Dębica (-3,11), Siedlce (-3,08), Zamość (-2,96), Ciechanów (-2,95) i Stalowa Wola (-2,90).

Z kolei druga składowa (V_2) była najsilniej skorelowana z następującymi cechami oryginalnymi: (1) poparciem dla G. Napieralskiego ($r = +0,834$), (2) poparciem łącznym dla W. Pawlaka i A. Leppera ($r = +0,515$), (3) poparciem dla J. Korwina-Mikke ($r = -0,715$), (4) poparciem dla M. Jurka ($r = -0,689$) oraz (5) poparciem dla A. Olechowskiego ($r = -0,632$). Składowa ta wyjaśniała 30,27% zmienności cech oryginalnych. Drugą składową można uznać za miernik sprzeczności pomiędzy elektoratem ukierunkowanym na programy lewicowe i populistyczne a elektoratem ukierunkowanym na programy alternatywne: radykalną zmianę społeczno-gospodarczą lub nastawionym na kształtowanie się społeczeństwa zachowawczego w dziedzinie życia społeczno-religijnego. Najwyższe wartości drugiej składowej głównej były charakterystyczne dla Inowrocławia (3,67), Włocławka (3,05), Kutna (3,00), Ostrowca Świętokrzyskiego (2,96), Zawiercia (2,69), Konina (2,55) i Ciechanowa (2,42). Z kolei najniższymi wartościami tej składowej cechowały się: Kraków (-4,24), Sopot (-3,18), Rzeszów (-2,87), Rumia (-2,73), Lublin (-2,62), Wrocław (-2,58), Piaseczno (-2,48) i Warszawa (-2,43).

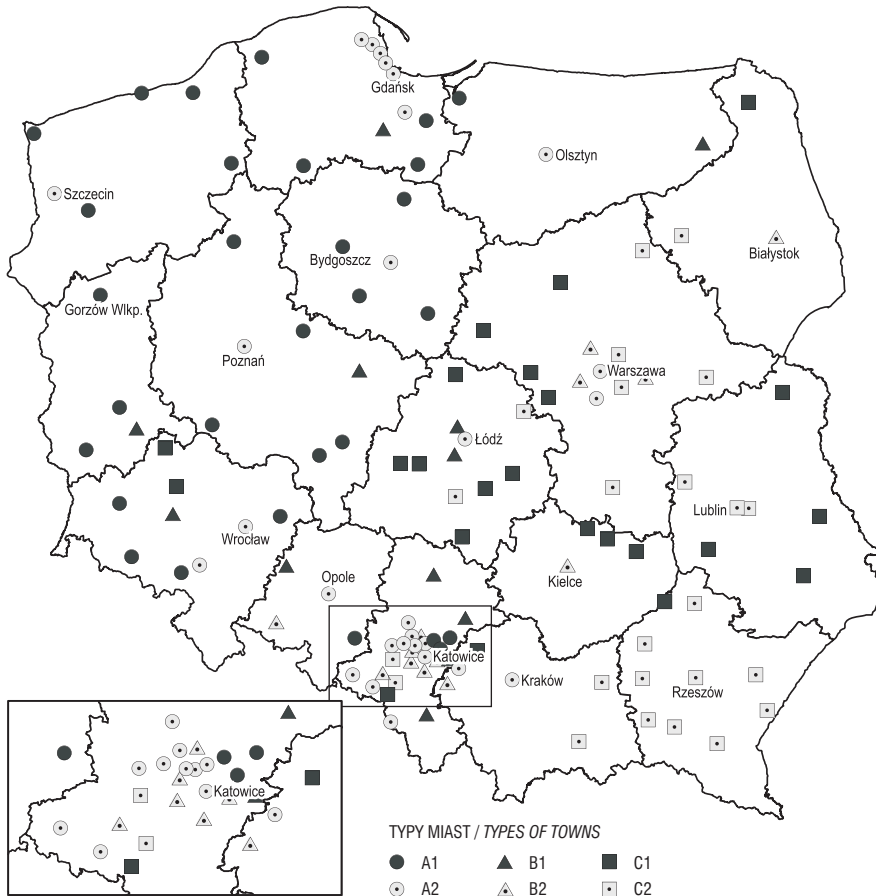
Wartości pierwszej składowej podzielono na trzy klasy:

- A – o dużym poparciu dla B. Komorowskiego i ukierunkowaniu na zmiany modernizacyjne ($V_1 > +0,75$);
- B – o podobnym poparciu dla obu głównych kandydatów na Prezydenta i neutralnym stosunku do zmian ($+0,75 \geq V_1 \geq -0,75$) oraz
- C – o dużym poparciu dla J. Kaczyńskiego i dużym przywiązaniu do tradycji ($V_1 < -0,75$).

Z kolei wartości drugiej składowej ($V_2 > 0,00$ oraz $V_2 < 0,00$) podzielono na dwie klasy, oznaczone w typologii miast na rycinie 5 odpowiednio jako 1 i 2.

Model przepływu głosów i aktywności elektoralfnej w II turze wyborów

Ciekawy model przepływów i aktywności elektoralfnej w II turze wyborów prezydenckich na podstawie współzależności pomiędzy wskaźnikami elektoralfnymi z I tury wyborów prezydenckich w 2005 r. w podziale na podukłady miejski i wiejski przedstawił P. Śleszyński (2007b). Opierając się na założe-

Ryc. 5. Typy miast polskich wyznaczone na podstawie rozkładu wartości dwóch pierwszych składowych głównych charakteryzujących I i II turę wyborów prezydenckich w 2010 r.

Types of Polish town or city determined on the basis of the distribution of values for the top two principal components characterising the 1st and 2nd rounds of the 2010 presidential elections

niach tego modelu, podjęto próbę przewidzenia poparcia w II turze wyborów prezydenckich, ale tylko w odniesieniu do 131 miast dużych i średnich. Zgodnie z założeniami przyjętymi przez P. Śleszyńskiego, najpierw obliczono współczynniki korelacji liniowej (tab. 5).

Współwystępowanie poparcia dla J. Kaczyńskiego w układzie 131 miast związane było z poparciem J. Korwina-Mikke, M. Jurka i W. Pawlaka. Z kolei dodatkowo współczynniki korelacji cechowały poziom poparcia B. Komorowskiego i A. Olechowskiego oraz w mniejszym stopniu K. Morawieckiego. Następn-

Tabela 5. Poziom poparcia i korelacje zwycięzców I tury głosowania ze wszystkimi kandydatami w wyborach prezydenckich 2010 r. dla układu 131 miast dużych i średnich większych

Level of support for and correlations of the winners of the 1st round of voting with all the candidates in the 2010 presidential election in relation to the set of 131 cities and larger medium-sized towns

Kandydat na Prezydenta RP <i>Presidential candidate</i>	Poparcie w I turze głosowania <i>Support in 1st round of voting</i> (%)	Współczynniki korelacji <i>Coefficient of correlation</i>		
		B. Komorowski	J. Kaczyński	frekwencja <i>voter turnout</i>
B. Komorowski	47,97	1,0000	-0,9345	0,1664
J. Kaczyński	31,06	-0,9345	1,0000	-0,0132
G. Napieralski	13,63	-0,1444	-0,2076	-0,4402
J. Korwin-Mikke	2,98	-0,1383	0,2266	0,3675
A. Olechowski	1,73	0,4291	-0,2948	0,4949
M. Jurek	1,05	-0,2069	0,3745	0,0666
W. Pawlak	0,70	-0,5352	0,4870	-0,0103
A. Lepper	0,55	-0,0983	-0,0658	-0,5613
B. Ziętek	0,18	-0,1065	-0,0374	-0,3615
K. Morawiecki	0,13	0,1172	-0,1429	0,0528

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Source: own calculations on the basis of the State Electoral Committee.

Tabela 6. Wagi przepływu liczby głosów w II turze głosowania w wyborach prezydenckich 2010 r. dla układu miast polskich

Weights for the flow of votes in the 2nd round of the 2010 presidential election for the set of Polish cities and towns

Kandydat <i>Candidate</i>	Wagi przepływu liczby głosów <i>Weights of the flow of votes</i>	
	na B. Komorowskiego <i>for B. Komorowski</i>	na J. Kaczyńskiego <i>for J. Kaczyński</i>
B. Komorowski	1,0832	0,0000
J. Kaczyński	0,0000	0,9934
G. Napieralski	0,4049	0,3750
J. Korwin-Mikke	0,4885	0,6953
A. Olechowski	0,8352	0,4122
M. Jurek	0,3781	0,6552
W. Pawlak	0,2369	0,7579
A. Lepper	0,3533	0,3661
B. Ziętek	0,3944	0,4228
K. Morawiecki	0,5808	0,4456

Źródło: obliczenia własne.

Source: own calculations.

nie uzależniono wielkość przepływów głosów od poszczególnych kandydatów od siły współwystępowania ich poparcia z poziomem uczestnictwa w wyborach w analizowanym układzie 131 miast. Na koniec określono wielkość wag charakteryzujących skalę przypuszczalnego przepływu głosów w II turze (tab. 6) i obliczono przewidywaną liczbę głosów dla dwóch kandydatów w II turze wyborów w poszczególnych miastach.

Niestety, przewidywana liczba głosujących dla badanego wycinka rzeczywistości polskiej (131 największych miast) w II turze wyborów prezydenckich 2010 r. w porównaniu z wynikami faktycznymi sygnalizuje wyraźne przeszacowanie, zwłaszcza w największych miastach (tab. 7). W znacznej mierze może to być rezultat wakacyjnych wyjazdów mieszkańców miast na początku lipca 2010 r. Liczba głosujących w II turze wyborów w Warszawie została przeszacowana (z porównaniu z wartościami faktycznymi) o 90,0 tys. osób, a w kilku

Tabela 7. Przewidywanie przepływów liczby głosów w II turze wyborów prezydenckich 2010 r.
Anticipated flow of votes in the 2nd round of the 2010 presidential election

Analizowany układ miast (tys. mieszkańców) <i>Set of towns under analysis (thous. population)</i>	Wyniki II tury <i>Results of 2nd round</i>			
	faktyczne <i>actual</i>		przewidywane <i>anticipated</i>	
	Komorowski	Kaczyński	Komorowski	Kaczyński
wielkości bezwzględne (tys. osób) <i>absolute values (thous. persons)</i>				
>100	3 191,3	1 896,5	3 354,1	2058,1
50–100	794,1	614,4	819,4	631,1
35–50	497,3	383,1	505,3	388,4
Wszystkie miasta duże i średnie większe <i>All big and larger medium-sized towns</i>	4 482,7	2 894,0	4 678,8	3 077,6
wielkości względne (struktura głosów w %) <i>relative values (structure of vote in %)</i>				
>100	62,7	37,3	62,0	38,0
50–100	56,4	43,6	56,5	43,5
35–50	56,5	43,5	56,5	43,5
Wszystkie miasta duże i średnie większe <i>All big and larger medium-sized towns</i>	60,8	39,2	60,3	39,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.
Source: own calculations on the basis of the State Electoral Committee.

nadmorskich miastach o funkcjach wypoczynkowych rzeczywista liczba głoszących była wyższa (np. Gdynia – o 3,4 tys. osób; Sopot – o 3,2 tys. osób; Kołobrzeg – o 2,8 tys. osób). Należy jednak zwrócić uwagę, że model opracowany przez P. Śleszyńskiego (2007b) nadal okazał się bardzo skuteczny w przewidywaniu zarówno zwycięcy II tury, jak i struktury poparcia dla obu kandydatów w poszczególnych grupach wielkościowych miast.

Wpływ podukładu miast dużych i średnich na wyniki wyborów w skali regionalnej

We wcześniejszych analizach zachowań wyborczych ludności po przemianach społeczno-politycznych 1989 r. zwracano uwagę na odmienności regionalne tych zachowań, zarówno w wymiarze uczestnictwa w wyborach, jak i w wyborze opcji politycznych (zob. Węclawowicz, 1993, 1995; Bartkowski, 2003; Kowalski, 2003). Z reguły ponadprzeciętna frekwencja wyborcza cechowała m.in. województwa Polski południowo-wschodniej: małopolskie i podkarpackie, czyli obszary dawnej Galicji.

W wyborach prezydenckich 2010 r. – w I i II turze – najwyższą frekwencją wyróżniało się województwo mazowieckie (odpowiednio 60,1% i 60,7%), a nieco niższą – pomorskie i małopolskie. Najniższą frekwencję w obu turach miało opolskie, ale ta pozycja zapewne jest rezultatem zagranicznej emigracji zarobkowej ludności tego regionu, a także umieszczaniu na listach uprawnionych do głosowania osób trwale przebywających za granicą (zob. Krzemiński, 2009). Należy też zwrócić uwagę, że w I turze frekwencję poniżej średniej krajowej miało podkarpackie (53,8%), jednak w II turze odnotowano tam frekwencję ponadprzeciętną (55,9%). Szczególny wzrost frekwencji wyborczej (o ponad 1,5 p.p.) w II turze wystąpił w województwach: świętokrzyskim (o 3,3 p.p.), podlaskim (3,2), lubelskim (2,5), podkarpackim (2,1) i małopolskim (1,6). Największa mobilizacja elektoratu w rozstrzygającej turze wystąpiła więc w regionach, w których zwyciężył J. Kaczyński.

Duży wpływ na regionalne zróżnicowanie frekwencji wyborczej w wyborach prezydenckich 2005 r. miał wysoki poziom uczestnictwa w wyborach na obszarach rozwiniętych aglomeracji (zob. Śleszyński, 2007a). Dlatego podjęto próbę porównania wyników wyborów prezydenckich 2010 r. w przekroju wojewódzkim dla dwóch podukładów: regionalnych podukładów miast dużych i średnich większych oraz regionalnych podukładów pozostałych miast i obszarów wiejskich (tab. 8). Jedną z oczywistych różnic pomiędzy obu podukładami była różnica poziomu frekwencji. W skali całego kraju frekwencja w podukładzie miast dużych i średnich w I turze była większa o 8,7 p.p. od podukładu „reszty kraju”, a w II turze nieco mniej, bo o 6,4 p.p. Największa różnica poziomu uczestnictwa w II turze wyborów prezydenckich pomiędzy podukładem miast dużych i średnich a podukładem „reszta województwa” wystąpiła w opolskim (11,8 p.p.), war-

Tabela 8. Odmienność wskaźników frekwencji i poparcia dla dwóch głównych kandydatów na Prezydenta RP w analizowanych miastach oraz pozostałej części poszczególnych województw w wyborach prezydenckich 2010 r.

Differences in the indicators of voter turnout and support for the two main presidential contenders in the analysed towns and cities, and in the remaining parts of given voivodships, at the 2010 presidential election

Województwo Voivodship	Podstawowe wskaźniki elektoralne (%) Basic electoral indicators (%)									
	miasta duże i średnie większe w województwie big and larger medium-sized towns in voivodship					pozostała część województwa rest of voivodship				
	frekwencja voter turnout		poparcie dla J. Kaczyńskiego w I turze support for J. Kaczyński in 1st round	poparcie dla B. Komorowskiego support for B. Komorowski		frekwencja voter turnout		poparcie dla J. Kaczyńskiego w I turze support for J. Kaczyński 1st round	poparcie dla B. Komorowskiego support for B. Komorowski	
	w I turze in 1st round	w II turze in 2nd round		w I turze in 1st round	w II turze in 2nd round	w I turze in 1st round	w II turze in 2nd round		w I turze in 1st round	w II turze in 2nd round
Dolnośląskie	58,80	57,53	29,43	49,77	62,84	49,76	49,43	32,13	45,14	57,76
Kujawsko-pomorskie	58,31	56,58	26,75	50,41	65,52	48,30	47,64	30,44	41,87	56,50
Lubelskie	58,81	58,86	41,25	37,32	48,79	49,27	52,88	52,73	22,52	31,47
Lubuskie	56,95	55,29	25,07	52,74	68,11	47,83	46,76	25,34	50,17	65,94
Łódzkie	59,18	57,86	32,65	44,70	57,94	52,10	54,07	48,25	25,81	35,59
Małopolskie	62,27	61,98	34,17	46,39	57,77	55,11	57,61	52,18	29,26	36,75
Mazowieckie	66,01	64,68	33,11	47,79	59,12	54,30	56,98	49,84	28,86	37,11
Opolskie	56,17	55,36	24,36	54,00	68,56	43,15	43,58	27,75	50,50	62,83
Podkarpackie	57,64	58,30	42,21	37,20	48,57	52,13	54,88	59,79	21,66	28,57
Podlaskie	57,50	58,64	36,71	43,27	55,77	48,56	52,82	47,84	31,94	43,16
Pomorskie	62,60	62,72	26,67	55,93	67,98	52,63	54,40	30,67	48,40	60,77
Śląskie	55,57	54,40	30,10	47,49	60,53	53,69	54,07	37,32	40,46	51,46
Świętokrzyskie	56,36	57,52	35,69	39,94	53,80	46,58	50,87	49,03	24,18	34,10
Warmińsko-mazurskie	57,63	56,79	28,13	50,27	64,38	46,19	47,53	28,37	46,93	61,52
Wielkopolskie	62,53	60,37	24,44	54,66	68,39	53,11	51,74	30,39	43,10	56,63
Zachodniopomorskie	58,88	57,51	25,78	50,35	66,44	48,04	48,71	24,27	49,67	66,11

Źródło: obliczenia własne na podstawie Państwowej Komisji Wyborczej.
Source: own calculations on the basis of the State Electoral Committee.

Tabela 9. Modelowe sekwencje zachowań wyborczych elektoratu 131 największych miast Polski w wyborach 2007–2010.
 Sekwencje powyżej (+) lub poniżej (–) średniego poparcia krajowego dla głównych partii i kandydatów na Prezydenta RP
 Model sequences for the behaviour of electorates in the 131 largest towns and cities in Poland at the 2007 and 2010 elections
 Sequence above (+) or below (–) mean national support of chief parties and presidential candidates

Wybory do Sejmu w 2007 r. 2007 Sejm election			Wybory prezydenckie w 2010 r. 2010 presidential election					Miasta należące do danego rodzaju sekwencji Towns in given type of sequence	
			I tura / 1st round			II tura / 2nd round			
PO	PiS	LiD	Komorowski	Kaczyński	Napieralski	Komorowski	Kaczyński		
+	–	–	+	–	–	+	–	Kraków, Wrocław, Gdańsk, Katowice, Gdynia, Bielsko-Biała, Tychy, Chorzów, Tarnowskie Góry, Tczew, Pruszków, Racibórz, Świętochłowice, Legionowo, Wejherowo, Nysa, Rumia, Piaseczno, Mikołów, Sopot	
			+	–	+			Żyrardów	
+	–	+	+	–	+	+	–	Łódź, Szczecin, Bydgoszcz, Częstochowa, Sosnowiec, Zabrze, Bytom, Olsztyn, Dąbrowa Górnicza, Elbląg, Gorzów Wielkopolski, Wałbrzych, Zielona Góra, Włocławek, Kalisz, Koszalin, Legnica, Grudziądz, Słupsk, Jaworzno, Jelenia Góra, Inowrocław, Piła, Ostrów Wielkopolski, Siemianowice Śląskie, Stargard Szczeciński, Gniezno, Pabianice, Kędzierzyn-Koźle, Leszno, Świdnica, Będzin, Zgierz, Elk, Zawiercie, Kołobrzeg, Świnoujście, Oświęcim, Bolesławiec, Nowa Sól, Chojnice, Chrzanów, Żary, Malbork, Szczecinek, Oleśnica, Cieszyn	
			+	–	–			Warszawa, Poznań, Białystok, Toruń, Gliwice, Opole, Kwidzyn	
			–	+	+			Płock	
			–	–	+			Konin, Skierniewice	
+	–	–	+	–	+	+	–	Brzeg	
			–	–	+			Mińsk Mazowiecki	
+	+	–	+	–	–	+	–	Rybnik	
			+	–	+			Starogard Gdański	
+	+	+	+	–	+	+	–	Żory	
–	+	+	+	–	+	+	–	Kielce, Mysłowice, Suwałki	
			–	+	+			Tarnobrzeg	
			–	–	+			Starachowice	
+	+	–	+	+	–	–	+	Piekary Śląskie, Wodzisław Śląski	
			+	+	+			Tarnów	
+	+	+	–	–	+	–	+	Knurów	
			+	+	+			Ruda Śląska	
			–	+	–			Przemyśl, Krosno, Otwock, Wołomin	
–	+	–	–	+	–	–	+	Lublin, Radom, Nowy Sącz, Stalowa Wola, Mielec, Ostrołęka, Puławy, Dębica, Jarosław, Świdnik, Jasło	
–	+	–	–	+	+	–	+	Biała Podlaska, Sochaczew, Kraśnik	
–	+	+	–	+	–	–	+	Rzeszów, Łomża, Sanok	
–	+	+	–	+	+	–	+	Jastrzębie-Zdrój, Piotrków Trybunalski, Siedlce, Lubin, Zamość, Tomaszów Mazowiecki, Bełchatów, Radomsko, Skarżysko-Kamienna, Kutno, Zduńska Wola, Olkusz	
			–	–	+			Ostrowiec Świętokrzyski	
–	–	+	–	+	+	–	+	Chełm, Ciechanów	
			–	–	+			Głogów, Sieradz	

Źródło: obliczenia własne.
 Source: own calculations.

mińsko-mazurskim (9,3), kujawsko-pomorskim (8,9) i zachodniopomorskim (8,8). Małe różnice pomiędzy obu analizowanymi podukładami były w śląskim (0,3), podkarpackim (3,4) i łódzkim (3,8), co może oznaczać, że czynnik urbanizacji w tym przypadku nie oddziałuje na aktywność wyborczą mieszkańców. Podobnie, zaznaczył się selektywny wpływ na poziom poparcia dla B. Komorowskiego w II turze wyborów w obu analizowanych podukładach regionów. Prawie żadnego wpływu na ten poziom poparcia nie wywarł „czynnik urbanizacji” w województwie zachodniopomorskim, gdzie B. Komorowski uzyskał podobne poparcie w miastach dużych i średnich (66,4% ważnych głosów) oraz w miastach małych i obszarach wiejskich (66,1%) (tab. 8). Nieznaczna różnica pomiędzy dwoma podukładami charakteryzowała także warmińsko-mazurskie. Z kolei szczególnie duże różnice poziomu poparcia dla B. Komorowskiego w obu analizowanych podukładach regionalnych wystąpiły w województwach: łódzkim (22,4 punkta procentowego), mazowieckim (22,0), małopolskim (21,0), podkarpackim (20,0), świętokrzyskim (19,7) i lubelskim (17,3). Były to województwa, w których sukces w II turze odniósł drugi z kandydatów na Prezydenta – J. Kaczyński. W dwóch z nich, tj. w lubelskim i podkarpackim J. Kaczyński zdobył ponad połowę ważnych głosów w obu analizowanych podukładach, natomiast w czterech pozostałych województwach J. Kaczyński zawdzięczał sukces szczególnie wysokiemu poparciowi w podukładzie małych miast i obszarów wiejskich, gdyż w miastach dużych i średnich zwyciężył B. Komorowski.

Podsumowanie

Badania wykazały, że decydujący wpływ na wyniki wyborów prezydenckich w skali całego kraju miały miasta duże (powyżej 100 tys. mieszkańców). Należy też zwrócić uwagę, że „ostrze nożyc elektoralnych” uległo znacznemu skróceniu w I turze wyborów 2010 r. (do 18 miast) w porównaniu z wyborami do Sejmu w 2007 r. (kiedy „ostrze” obejmowało eliminację aż 93 miast). W I turze wyborów 2010 roku sworzniem nożyc elektoralnych były Gliwice, a w II turze – Toruń. Ten efekt nożyc może być sygnałem dla obu rywalizujących partii do opracowania strategii działań politycznych wśród elektoratu w przyszłych wyborach. Kolejne wybory mogą się zakończyć porażką Platformy Obywatelskiej w przypadku nieznacznego obniżenia frekwencji wyborczej, bądź spadku poparcia dla tego ugrupowania w dużych miastach i sukcesem Prawa i Sprawiedliwości – w przypadku dalszej mobilizacji aktywności wyborczej elektoratu małych miast i obszarów wiejskich (z wyjątkiem województw zachodniopomorskiego, warmińsko-mazurskiego i lubuskiego, w których nie wystąpiły wyraźne różnice poparcia między analizowanymi podukładami).

Trzy sposoby analizy struktury poparcia kandydatów na Prezydenta dały – co oczywiste – nieco odmienne podziały na typy, ale w zasadzie wyniki tych analiz są podobne. Elektorat zorientowany na J. Kaczyńskiego (a w wyborach do

Sejmu 2007 r. – na Prawo i Sprawiedliwość) cechował wszystkie analizowane miasta województw podkarpackiego (9 miast) i lubelskiego (7 miast). W innych województwach, w których zwyciężył J. Kaczyński część miast miała podobny elektorat jak wymienione wcześniej województwa, jednak w stolicach tych województw (Warszawa, Łódź, Kraków, Białystok, Kielce) elektorat bardziej sprzyjał B. Komorowskiemu. Z kolei w województwach, w których zwyciężył B. Komorowski były – co prawda nieliczne – miasta z elektoratem ukierunkowanym na J. Kaczyńskiego. Takie wyjątki stanowiły dwa miasta dolnośląskie: Głogów i Lubin oraz niektóre miasta województwa śląskiego (np. Jastrzębie Zdrój, Piaskary Śląskie).

Na podstawie wartości średniej krajowej poparcia dla trzech głównych kandydatów na Prezydenta w I turze wyborów wyróżniono 7 typów miast według ponadprzeciętnego (W) lub poniżej przeciętnego poparcia (N). Analogiczną klasyfikację miast można też przeprowadzić na podstawie wyborów do Sejmu w 2007 r., jak i na podstawie II tury wyborów prezydenckich (ale w tym ostatnim przypadku można wyróżnić tylko dwa typy: WN – ponadprzeciętnego poparcia dla B. Komorowskiego i NW – ponadprzeciętnego poparcia dla J. Kaczyńskiego). Porównując typy miast wyróżnione na podstawie wyborów do Sejmu w 2007 r. i wyborów prezydenckich 2010 r. można zauważyć, że w aż 92 miastach (na 131 analizowanych) struktura poparcia była ustabilizowana (tab. 9). Miasta te należały do 4 typów modelowych sekwencji stabilnie powielanych przez elektorat zachowań. Najczęściej występującą sekwencją był typ WNW (2007)→WNW (2010, I tura)→WN (II tura). Do tego typu, oznaczającego ponadprzeciętne poparcie dla B. Komorowskiego (i Platformy Obywatelskiej) oraz G. Napieralskiego (i lewicy), należało aż 47 miast. Z kolei 20 miast tworzyło sekwencję WNN→WNN→WN, oznaczającą trwałe ponadprzeciętne poparcie dla B. Komorowskiego albo PO. Elektorat 11 miast popierał trwałe w latach 2007–2010 J. Kaczyńskiego (i PiS), a wyrazem tego była sekwencja typów: NWN→NWN→NW. Z kolei sekwencja NWW→NWW→NW, oznaczająca ponadprzeciętne poparcie dla J. Kaczyńskiego (i PiS) oraz G. Napieralskiego (i Lewicy i Demokratów w 2007 r.), a w konsekwencji sukces tego pierwszego kandydata w II turze wyborów, cechowała 12 miast (w tym Jastrzębie Zdrój, Piotrków Trybunalski, Lubin, Bełchatów – o znacznym udziale elektoratu zatrudnionych w dużych przemysłowych spółkach Skarbu Państwa).

Obok typów miast z powielanymi w kolejnych wyborach zachowaniami można wyróżnić grupę ośrodków z płynnym elektoratem w latach 2007–2010 (39 miast), reprezentowanych aż przez 22 typy różniących się sekwencji ponadprzeciętnego poparcia. W kilku typach sekwencji zmiany struktury ponadprzeciętnego poparcia oznaczają zwrot elektoratu badanych ośrodków w kierunku PiS lub PO, w innych zwrot ku lewicy (zwłaszcza w I turze wyborów prezydenckich), a inne odwrót od lewicy. Najpopularniejszą sekwencją tej grupy było przejście od typu WNW w 2007 r. (ponadprzeciętne poparcie dla PO oraz LiD) do WNN

w I turze wyborów 2010 r. (ponadprzeciętne poparcie dla B. Komorowskiego) i WN w II turze (sukces zwycięzcy I tury). Ta sekwencja sygnalizuje odwrót od ponadprzeciętnego popierania lewicy i wystąpiła w 7 miastach (m.in. w Warszawie). Sekwencja NWW→WNW→WN wskazuje na zwrot elektoratu w kierunku PO – cechowała trzy ośrodki (w tym Kielce), a WWN→NWN→NW – zwrot elektoratu tych ośrodków w kierunku PiS (m.in. Przemyśl, Wołomin).

Na zakończenie należy zwrócić uwagę, że znaczna część elektoratu wykazuje częste zmiany zachowań (przejawem tego zjawiska może być kilka typów sekwencji z niekonsekwentnymi zmianami ponadprzeciętnego poparcia) i dopiero pewna ich trwałość w badanych ośrodkach miejskich w kolejnych wyborach parlamentarnych w 2011 r. może być oznaką ustabilizowania elektoratu w badanym układzie osadniczym.

Piśmiennictwo

- Anduiza-Perea E., 1999, *Individuos o sistemas? Las razones de la abstencion en Europa Occidental*, Centro de Investigaciones Sociologicas, Madrid.
- Bartkowski J., 2003, *Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Chojnicki Z., 1998, *Uwarunkowania rozwoju regionu nadgranicznego – koncepcje i założenia teoretyczne*, [w:] B. Gruchman, J.J. Parysek (red.), *Studia rozwoju i zagospodarowania przestrzennego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań, s. 11–48.
- Chojnicki Z., Czyż T., 1978, *Podstawy metodologiczne zastosowania analizy czynnikowej*, [w:] Z. Chojnicki, T. Czyż, J. Parysek, W. Ratajczak (red.), *Badania przestrzennej struktury społeczno-ekonomicznej Polski metodami czynnikowymi*, Oddział PAN w Poznaniu, Seria Geografia, t. II, PWN, Warszawa-Poznań, s. 7–19.
- Cześniak M., 2007, *Partycypacja wyborcza w Polsce. Perspektywa porównawcza*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Dogan M., 1967, *Political cleavage and social stratification in France and Italy*, [w:] S.M. Lipset, S. Rokkan (red.), *Party Systems and Voter Alignments*, The Free Press, New York, s. 129–195.
- Florczyk A., Najdowski T., Żukowski T., 1989, *Nowa geografia polityczna Polski*, Tygodnik Solidarność, 6 (43), 6 lipca.
- Heffner K., 2008, *Funkcjonowanie miast małych w systemie osadniczym Polski w perspektywie 2033 r.*
www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_krajowy/polska_polityka_przestrzenna/prace_nad_KPZK_2008-2033/Documents/Heffner.pdf, strona Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (2 IX 2010).
- Kowalski M., 2003, *Polaryzacja zachowań wyborczych w Polsce jako rezultat cywilizacyjnego rozdarcia kraju*, [w:] M. Kowalski (red.), *Przestrzeń wyborcza Polski*, IGiPZ PAN, Warszawa, s. 11–48.
- Krzemiński P., 2009, *Zachowania wyborcze w wyborach parlamentarnych i prezydenckich w Polsce w latach 2005–2007 – wzory przestrzennych różnicowań*, Przegląd Geograficzny, 81, 2, s. 259–281.

- Matykowski R., 2007, *Zróżnicowanie regionalne wyników wyborów do Sejmu w Polsce w latach 1991-2005*, [w:] I. Kiniorska, S. Sala (red.), *Rola geografii społeczno-ekonomicznej w badaniach regionalnych, t. II*, Instytut Geografii, Akademia Świętokrzyska, Kielce, s. 185–191.
- , 2010, *The electorate in Poland's large and medium-sized cities and towns and its influence on the results of the 2007 Parliamentary Elections*, *Bulletin of Geography, Socio-economic Series*, 13, s. 103–111.
- Matykowski R., Tobolska A., Konecka B., 1995, *Urbanizacja jako czynnik zachowań wyborczych i zachowania wyborcze jako przejaw urbanizacji*, [w:] „*Centra i peryferie dużych miast. Transformacja i przyszłość. Pojęcia i metody badawcze*”. VIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 83–92.
- Parysek J., Adamczak Z., Grobelny R., 1991, *Geografia polskich wyborów prezydenckich 1990 r.*, *Przegląd Geograficzny*, 63, 3–4, s. 245–270.
- Rogacki H., 1988, *Czynniki koncentracji przemysłu w Polsce*, UAM w Poznaniu, Seria Geografia, 41, Poznań.
- Śleszyński P., 2007a, *Dlaczego Lech Kaczyński wygrał wybory prezydenckie 2005. Studium z geografii elektoralfnej*, *Czasopismo Geograficzne*, 78, 1-2, s. 61–82.
- , 2007b, *Druga tura wyborów prezydenckich 2005: czy można było przewidzieć*, *Przegląd Geograficzny*, 79, 1, s. 115–132.
- Węclawowicz G., 1993, *Géographie électorale en Pologne*, *Mappemonde*, 2, s. 6–8.
- , 1995, *The electoral geography in the national, regional and intra-urban scale*, *Conference Papers, Institute of Geography and Spatial Organization, PAS*, 24, Warszawa, s. 59–69.
- Zarycki T., 1997, *Nowa przestrzeń społeczno-polityczna Polski*, *Studia Regionalne i Lokalne*, 23 (56), Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, UW, Warszawa.
- , 2001, *Rediscovery of environmental influences on political map. The case of Polish electoral geography*, [w:] M. Antonich, V. Kolossov, M. P. Pagnini (red.), *On the Centenary of Ratzel's Politische Geographie. Europe Between Political Geography and Geopolitics*, *Memorie della Societa Geografia Italiana*, 63, s. 673–686.
- Zuzańska-Zyśko E., 2006, *Małe miasta w okresie transformacji. Studium w regionie śląskim*, Śląsk Wydawnictwo Naukowe, Katowice.

Materiały źródłowe

- <http://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm> (Państwowa Komisja Wyborcza – Wyniki wyborów Prezydenta 2010; 22 czerwca do 10 lipca 2010 roku).
- http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=38p_grup=78_pgru=13368p-dane=0 (Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Regionalnych – Ludność; 21 czerwca – 1 lipca 2010 roku).
- Rocznik Demograficzny GUS*, 2008, Warszawa.

[Wpłynęło: wrzesień; poprawiono: listopad 2010 r.]

ROMAN MATYKOWSKI, KATARZYNA KULCZYŃSKA

THE POLISH PRESIDENTIAL ELECTIONS OF 2010:
A STUDY OF THE POWER OF VOTERS IN LARGE AND MEDIUM-SIZED TOWNS

Urbanisation is regarded as one of the most important factors shaping electoral behaviour in Poland. It was already clear from the parliamentary elections at the start of the 21st century that cities and the larger examples of medium-sized town were emerging as 'engines', with highest voter turnouts, and hence a crucial ability to affect the results on the national scale.

The aim of the work detailed here has thus been to analyse the effect of voters in Poland's cities and larger or medium-sized towns on the results of the 2010 presidential election, and to characterise the electoral behaviour patterns present in urban areas of these size categories. The analysis here focuses on such specific issues as: (1) the effect of the hundred largest Polish cities and towns on the national electoral results, (2) types of urban area, from the set of cities and larger medium-sized towns, these being defined on the basis of their electoral characteristics, (3) the anticipated level of support in the runoff presidential election in a subset of the cities and towns under study, and (4) the effect of the analysed constituency on the regional results.

The procedure employed to determine the effect of the largest urban centres on the results of the presidential election involved an elimination of successive towns and cities in Poland in order of decreasing size, with a calculation made of the structure to the support received by the two leading presidential candidates in the 1st and 2nd rounds of voting (or by the two leading parties in the 2007 Sejm election) for the part of the country left when those urban areas had been eliminated from the list. The lines showing the changing level of support on elimination of successive towns and cities cross, and resemble a pair of scissors, hence there sometime nickname of 'electoral scissors' (cf. Figs. 1–3).

The typology of the 131 biggest cities and towns in Poland (2009 data) rested on an analysis of basic electoral indicators characterising their populations. The division of the towns into electoral types was performed on the basis of: (a) the simple indicator of the proportion of support for the two main presidential contenders (cf. Table 4), (b) the mean national support for the three leading candidates, with a dichotomous division into above-average (W) and below-average (N) subtypes (cf. Fig. 4), and (c) principal components analysis (derived from 8 indicators characterising the 2010 election) and the distribution of the first two components (cf. Fig. 5).

While the three ways of analysing the structure underpinning support for the presidential contenders naturally produced somewhat different divisions of cities and towns into types, the results for all were in fact quite similar. It is worth noting that the electorate favouring J. Kaczyński (and in the 2007 Sejm election his party "Law and Justice") predominated in all the analysed cities and towns of the Podkarpacie and Lublin voivodships (9 and 7 respectively). In other regions in which J. Kaczyński won the vote, some urban centres had similar electorates to those two voivodships overall, while their capital cities (Warsaw, Łódź, Cracow, Białystok and Kielce) came out in favour of B. Komorowski. In turn, in those voivodships where B. Komorowski was victorious there were towns – albeit sporadic – in which the electorate backed J. Kaczyński. Exceptions included two Lower Silesian towns of Głogów and Lubin, as well as some towns Silesia (Śląskie voivodship), e.g. Jastrzębie Zdrój and Piekary Śląskie.

